

Mag. Ægidius Lavritsens Optegnelser.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

Det var i ældre Tid nok saa almindeligt som nu til Dags, at Folk gjorde Optegnelser om deres egne Livsforhold og om deres Slægt og øvrige Omgivelser. Paa den Maade ere mange Efterretninger om Fortidens Personligheder og Forhold blevene os opbevarede, skjønt det neppe kan betvivles, at Tidens Tand har fortæret endnu flere, som det vilde have været af megen Interesse nu at kjende. Det synes derfor vel værd at opsamle og opbevare, hvad der ved heldige Omstændigheder er levnet af slige gamle Optegnelser. Eftertiden vil maaske vide os Tak derfor, selv om Samtiden ikke altid paaskjønner det.

Den i Overskriften nævnte Mand hørte vel ikke til de særlig fremragende, men indtog dog en ret anset Stilling i sin Samtid, først som Rektor ved Ribe Skole og siden som Ærkedegn i Kapitlet sammesteds. Han var en Svigersøn af vor fortjente Mester Anders Sørensen Vedel, og har bidraget ikke uvæsentlig til, at denne Mands ærværdige Skikkelse er bevaret i Eftertidens Erindring, idet han har givet os en lille men indholdsrig Skizze af hans Levned, uden hvilket Forarbejde C. F. Wegener maaske neppe i vore Dage havde vovet sig til sin for det litterærhistoriske Studium hos os saa befrugtende Skildring af den gamle kgl. Historieskriver. For nylig har Overlærer J. Kinch i

»Ribe Bys Historie og Beskrivelse fra Reformationen indtil Enevoldsmagtens Indførelse«, der indeholder saa mange fortræffelige og karakteristiske Efterretninger om Livet i hin gamle Stad og de Personligheder, som her bevægede sig i Fortiden, ogsaa (S. 248—9) meddelt Oplysninger om M. Ægidius Lavritsen. Blandt andet gjør han opmærksom paa, at naar Nyerup (Lit. Lex. S. 339) og efter ham forskellige andre (disse Samlingers Udgiver ikke undtagen) have gjengivet Navnet Ægidius ved Gjøde, da er det i dette Tilfælde ikke rigtigt, da Samtiden (ligesom det engelske Sprog) gjengav hans Navn ved Giles, hvilket da undertiden atter latiniseredes til Gellius, et Navn, der ellers hos os forekommer som en Latinisering af det fra Holland stammende Mandsnavn Jelle.

At M. Ægidius Lavritsen har været en Mand med historisk Sands, fremgaar noksom af den »historiske Relation« om Kalmarkrigen, som han efterlod i Haandskrift (udg. af Abr. Kall i Nye danske Mag. II, 9—56), der indeholder mange højst mærkelige og betegnende Træk af hin Krigs Historie, indsamlede af Breve fra Deltagere eller fra Mænd, der stode Begivenhederne nær.

Af de fire Stykker fra M. Ægidius Lavritsens Haand, som nedenfor skulle meddeles, har det tredie (Vedels Levned) tidligere været trykt i P. Paludans Magazin for Lidende (Kbh. 1790) I, 2, 35—45, men da dette Tidsskrift, hvorefter der i det hele udkom to Bind, indeholdende en underlig Blanding af uensartede Emner, nu kun er i faa Hænder, har jeg anset det for passende atter at fremdrage denne smukke Skildring her, saa meget mere som det fjerde Stykke, indeholdende Oplysninger om Vedels Børn — hvilket ikke hidtil synes at have været sønderlig kjendt, da f. Ex. Wegener ikke har benyttet det — nøje slutter sig dertil.

Til Grund for Ægidius Lavritsens Optegnelser om hans Faders Levned ligger dennes latinske Autobiografi, som Albert Thura i sin Tid ejede, og hvorefter han har

indført et Udtog i sit bekjendte Haandskrift »Valvæ scholarum apertæ« (i Univ.-Bibl.), gennem hvilket Mellemed den er benyttet af Wegener og Kinch.

Nærværende Udgave er besørget efter en Afskrift i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1210. 4to, som den flittige Litterærhistoriker, Rektor Ol. Henr. Møller i Flensborg 1768 har taget efter Originalmanuskriptet, der da tilhørte Justitsraadinde Ambders, men rimeligvis nu ikke mere eksisterer ¹⁾. Vedels Levned findes dog ikke deri, men det er her aftrykt efter Paludans Udgave, der ifølge Wegeners Vidnesbyrd stemmer med de forhaandenværende Afskrifter.

Denne Bog blev mig foræret af min gode Ven Fridrich Hansen Friis. 1647 15. Julii. *Viviche Ægidius Daatter.*

I.

M. Ægidii Lauritsens Optegnelse om hans Forældres Lejlighed, Levned og dødelige Afgang.

A. 1531 paa Laurentii Aften blev min sal. Fader M. Laurits Ægidiisen fød udi Billum Præstegaard i Kjelst By, og blev derfor kaldet Laurits efter Dagen. Hans Fader var Hr. Ægidius Christensen, fordum Sognepræst i Billum i Vesterherred, som deraf bekom dette Navn, at han paa S. Ægidii Dag blev født, som er den 1. Sept. ²⁾.

¹⁾ Da O. H. Møller ikke gjengiver Originalens Retskrivning, har jeg foretrukket at bruge vor Tids Skrivemaade. — Det er forøvrigt kjendeligt, at han har oversat noget af Optegnelserne fra Latin til Dansk. Ventelig har Æg. Lavritsen selv blandet Latin og Dansk sammen, som Skik dengang var, og som han ogsaa har gjort i Vedels Levned (se nedenfor).

²⁾ Det er denne Hr. Ægidius i Billum, der skiftevis med tre andre Præster fulgte Tydskeren M. Johan Vandal som Tolk, naar han som Superintendent rejste om paa Visitats i Ribe Stift (Dän. Bibl. I, 178—79).

A. 1561 [11. Martii] blev han første Gang Skolemester her udi Riber Domskole, endog han ikke da var promotus Magister, og stod den for 4 Aar.

A. 1565 rejste han anden Gang ¹⁾ til Wittenberg og blev promoveret til Mester næste Aar derefter, som var A. 1566 den 5. Martii, og stod da øverst iblandt 38 fine lærde Mænd, som da med hannem bleve promoverede, iblandt hvilke M. Anders Vedel, hans Kones Broder, havde den tredje locum a supremo.

A. 1566 begav han sig her hjem igjen til Ribe og der bekom til Ægte min kjære Moder Sofla, Iver Stubs, Raadmand i Ribe, Datter, sal. Søvren Svendsens ²⁾ efterladte Hustru, og stod deres Bryllup den 24. Nov. 1566.

A. 1567 blev han anden Gang Skolemester her i Riber Domskole, og stod Skolen for i 2 Aar.

A. 1569 St. Martini Dag den 11. Novemb. blev han af menige Kapitelet kaldet til Læsemester her i Riber Domkirke ³⁾.

A. 1580 den næste Dag for vor Herres Himmelfarts-

¹⁾ Om hans første Ophold i Wittenberg se Kinch, anf. Skr., S. 164.

²⁾ Søren Svendsen i Ribe flk 1554, Tirsdag efter Lambertii, kgl. Bestalling paa, mod en vis Løn, Hofklædning og Foder til en Hest, »at lade sig bruge udi vor Bestilling, hvor vi eller vor Rente-mester paa vore Vegne tilsigendes vorder« (Regist. o. a. L. 6, Fol 338).

³⁾ Som Prøve paa M. Lavrits Ægidilsens Autobiografi kan følgende Stykke anføres efter A. Thuras anf. Hdskr.

Anno Christi Dei 1569, die Novembris 11, Ipso die Martini, Dei beneficio vocarunt me Capitulares ad Lectionem Theologicam, in quo gravissimo munere mihi ut Deus Pater, Filius et Spiritus S. adsit, oro, ut illi grata et auditoribus profutura proponam. Eodem anno 1569, die Novembris 15. resignavi Scholam, succedente mihi doctissimo viro, Dño Magistro Petro Hegello anno Chr. 1570. Ordinatus a viro doctrina præstanti, M. Johanne Lagoulo, Anno 1572 primam habui concionem sacram et administravi Sacramenta Baptismi et Sacræ Coenæ in Templo Vester Widsted 23 Martii, qui incidebat in dominicam Judica anno Jesu Christi filii Dei opt. max. ac virginis Mariæ Delparæ.

dag, den 11. Maji, blev han kaldet til Sognepræst her udi Ribe ¹⁾ efter sal. Ib Sørensens dødelige Afgang.

A. 1587 den 21. Februarii blev han af Kong Frederik den anden naadigst forlent med en Kannikedom her udi Riber Kapitel, som Friderich Svane var med forlenet og fradøde til Wittenberg in studiis.

A. 1596 Løverdag Aften den 9. Jan. blev han rørt af Apoplexi, saa at han mistede sit Mæle hartad, maatte derfor afstaa sit Kald, som han trolig og vel havde forestaaet i 15 Aar.

A. 1591 den 4. Mart. tilforne, om Morgen, mellem 4 og 5, kaldte Gud hans Kone, min Moder, fra hannem, som døde ganske sagtelig og stille, efter som hun med idelig Suk og Bøn havde tilforn begjært en mild Helsot. Siden hen ved 2 Aar derefter giftede han sig igjen og bekom Maren, sal. Peder Hegelunds, fordum Kannikes og Borgmesters, Hustru her i Ribe.

A. 1597 16. Sept., ret som Klokken slog 3 Eftermiddag, døde min sal. Fader og blev 18. Sept. begravet i S. Catharinæ ret midt for Alteret i Koret hos min salig Moder. Gud give dem en glædelig Opstandelse!

II.

M. Ægidii Lauritsens Beretning om sin egen og sine Børns Lejlighed.

A. 1568 15. Sept. henved en halv Kvarter for 6 om Morgen, da Solen droges, blev jeg født her udi Ribe i Puggaard, Skolemestrenes Residens, og blev døbt om anden Dagen her i Riber Domkirke af M. Jacob Matthsøn, den Tid Sognepræst, og blev opnævnet efter min sal. Farfader Hr. Ægidius Christensen, fordum Sognepræst til Billum i Vesterherred.

¹⁾ Se herom Kinch, anf. Skr., S. 164 f., hvor der i det hele findes flere nærmere Oplysninger vedrørende M. Laur. Ægidisens Levned.

A. 1586 udi Junii Maaned rejste jeg fra Riber Skole til Kjøbenhavn at studere, udi min Alders 18. Aar, og kom til Kjøbenhavn med min Morbroder Thomas Jørgensen, kongel. Tolder, den næste Søndag efter Trinitatis ¹⁾).

A. 1591 udi Maj Maaned rejste jeg her fra Ribe ind i Tydskland der at studere, og blev der i 4 Aar ²⁾).

A. 1595 7. Maj blev jeg promoveret in Magistrum i Kjøbenhavns høje Skole af D. Hans Reysen, som den Tid var Professor ³⁾).

A. 1596 den 13. Febr. ved 9 slet Formiddag blev jeg kaldet til Skolemester her i Riber Domskole med Kapitels-herrers Samtykke af hæderlig og højlærd Mand Mag. Peder Hegelund ⁴⁾).

A. 1603 26. Junii blev jeg af K. M. Christian 4 naadigst forlent med Ærkedegndommens Prælatur her udi Riber Kapitel, som da var ledigt efter M. Rasmus Heytmands dødelige Afgang, og gjorde jeg min Ed her paa Riber Kapitel den 9. Julii 1603 ⁵⁾).

¹⁾ Fra hans Ophold i Kjøbenhavn findes nogle Notitser i Peder Christensens Almanakoptegnelser, Kirkehist. Saml. 3. R. II, 480. 482. 495.

²⁾ I Zerbst i Anhalt udgav han 1593 en •Oratio de Cometarum genere et subjecto• (Suhms Saml. I, 3, 153).

³⁾ Af Ny kirkehist. Saml. V, 69—70 ses, at han tog Magistergraden for at opnaa det kgl. Rejsestipendium, hvorpaa der ogsaa synes at være givet ham Løfte, efter at hans Fader havde henvendt sig til Regjeringsraadet for ham.

⁴⁾ Det kgl. Rejsestipendium har M. Ægidius da neppe villet vente paa. — Som Rektor forfattede han 1597 nogle Julesange, som Terpager ejede i Haandskrift; ventelig vare de bestemte til at af-synges af Skolens Disciple, naar de paa Højtidsaftener gik om og sang for Dørene. — Om et Overfald, M. Ægidius i Aaret 1599 nær var blevet udsat for, fordi han i en Prædiken havde talt djærvt mod Drankere og Gadebasser, fortælles hos Kinch, S. 249. — Et Brev, dat. 16. Aug. 1602, fra Prof. J. J. Venusinus til ham findes trykt i Kirkehist. Saml. 3. R. I, 288.

⁵⁾ Den 29. Maj 1608 blev han tillige forlenet med S. Margrete Vikarie i Aarhus Domkirke (Kinch, S. 249. Kirkehist. Saml. 3. R. II, 758).

A. 1605 den 21. Mart., som var Torsdagen, opsagde jeg Riber Skoletjeneste, som jeg havde forestaaet paa 10de Aar, og da udi min Sted blev indsat hæderlig Mand M. Povæl Mortensen af Østrup, som siden blev Biskop i Lund i Skaane og tilforn Professor i Kjøbenhavn.

A. 1599 den 26. Aug. blev jeg gift i Ribe med Maren, M. Anders Vedels ældste Datter ¹⁾.

[Han døde 1627 21. Apr.; hun 1639 28. Junii ²⁾].

Børn.

I. A. 1600, den 25. Sept. om Aftenen 1 Kvarter efter 8 blev min Søn Laurits Ægidisøn født, og blev døbt Søndagen derefter af M. Mads Pors, Sognepræst til Riber Domkirke. Hans Faddere vare 1. velbyrdige Frue Magdalene Sehested, afg. Moritz Podebuskes Frue, her paa Korsbrødregård. 2. Velbyrdige Christen Lange til Braming, Cantor og Canonicus her i Riber Capitel. 3. M. Peder Hegelund, Biskop. 4. M. Anders Vedel, min Svigerfader, og 5. Dortha M. Hans Laussens, min Kones Mormoder. — Denne unge Søn levede ikke et Aar om; thi Gud henkaldte ham den 18. Aug. om Morgenen ved 5 slet A. 1601, og ligger begravet her i Domkirken udi den øverste Gang ved Choret, paa den søndre Side, ret neden ved den Pille,

¹⁾ I den Anledning udgav Jens Pedersen Hegelund (Søn af Biskop H.) et latinsk Digt, der findes i Hjelmstjernes Saml. I dette kaldes M. Ægidius Lavritsen med (hans Moders) Tilnavn Stub, som han ellers ikke vides at have brugt. — Den Passus af M. Ægidius's Optegnelser, som ovenfor er anført, gives saaledes i Thuras Valvæ Sch. apertæ: »Anno 1599 Augusti 28 (h) in uxorem duxi honestissimam virginem Mariam, M. Andreæ Velleji, Canonici Ripensis, filiam natu maximam. Deus adsit nobis spiritu suo sancto et gratia. Amen. (Wegener, And. Sør. Vedel, S. 285, Not. 2). Af Hegelunds Kalendere ses, at Thuras Datum for Bryllupsdagen er urigtig. Men forøvrigt er han jo lidt fuldstændigere, hvorefter det skæer fremgaar, at O. H. Møller undertiden har nøjedes med et Udtog (her i Oversættelse).

²⁾ Tilføjet af Datteren Vivike. (O. H. Møllers Anm.).

som M. Anders Vedels første Hustru ligger begravet, tvert over for Lensmandens Stol.

II. A. 1601, Tirsdagen den 27. Oktober om Morgen 1 Kvarter før 4 slet blev min Søn Hans Ægidiisen ¹⁾ født, blev døbt om anden Dagen her i Ribe Domkirke af M. Mads Pors. Hans Faddere vare: 1. velbyrdige Fru Berthe Friis, Slotsfruen. 2. D. Hans Laussen, Kannik. 3. Thomas Jørgensen, Raadmand her i Ribe. 4. Jona Laussen, Raadmand, og 5. Mette M. Anders Vedels, min Swigermoder. Han blev opnævnt efter M. Hans Laussen, Biskop her udi Riber Stift.

III. A. 1602, den 18. Decemb., ret som Klokken var 5 om Morgen, blev min Søn Laurits Ægidiisen født; blev døbt om anden Dagen her udi Domkirken af Hr. Jacob Buck, Medtjenere eller Kapellan. Hans Faddere vare: 1. M. Mads Pors, Kannik og Sognepræst til Domkirken. 2. M. Niels Glud, Kannik og Sognepræst til St. Catharinæ Kirke. 3. Anders Olfen i Flensborg ²⁾. 4. Maren, M. Jens Cancelers, afgangne Ærkedegns, Hustru, og 5. Lene Lydich Andersens. Han blev opnævnt efter hans Farfader.

IV. A. 1604, den 21. Februar, ret som Klokken var 6 om Aftenen, medens jeg var i Haderslev til Herredagen, blev vor Søn, Søren Ægidiisen, født, og blev døbt om anden Dagen her i Domkirken af Hr. Jacob Buck, Kapellan. Hans Faddere: 1. Kjeld Jørgensen, Borgmester. 2. Berthel Struch, Raadmand. 3. Ebbe Jensen, Borger her i Ribe. 4. Anna, M. Peder Hegelunds, Biskoppens, Hustru, og 5. Else Iversdatter, Morten Limes Hustru. Han blev opnævnt efter hans Moders Farfader, Søren Sørensen, for-dum Raadmand i Vedel.

V. A. 1605, den 11. Mart. om Morgen 4, blev vor Datter Sophia Ægidii Datter født og

¹⁾ Om denne se Kirkehist. Saml. 3. III, S. 679—91. 771.

²⁾ Om denne, der ogsaa forekommer nedenfor som Fadder til et af M. And. Vedels Børn, se Wegener, A. S. Vedel, S. 238, Not. 11.

om anden Dagen døbt her i Domkirken af M. Mads Pors. Hendes Faddere vare: 1. M. Iver Iversen Hemmet, Læsemester. 2. Hans Hegelund, Raadmand. 3. Kiersten Anders Sørensens. 4. Maren Peder Strudvads. 5. Maren Svane Datter (!), Søren Friis's Hustru. Hun blev opnævnt efter min salig Moder.

VI. A. 1606, den 9. Junii, $\frac{3}{4}$ efter 5 om Morgen, blev vor Søn, Anders Ægidiisøn, født og blev døbt om anden Dagen her i Domkirken af M. Mads Pors, og blev opnævnt efter hans Morfader M. Anders Vedel, som endda levede og var 63 Aar gammel. Hans Faddere vare: 1. M. Povl Mortensen. 2. Lydich Andersen, Raadmand. 3. Morten Lime, Raadmand og siden Borgmester. 4. Lene Finds Datter, Søren Andersens Hustru. 5. Anne Berthel Strucks, hans Moders Søster.

VII. A. 1608, Søndag Jubilate, den 17de April, lidet efter 8 slet Formiddag, blev min Datter Dorthe Ægidii Datter født, og døbt den 19. April. Hendes Faddere vare: 1. Velbyrdige Jomf. Lisbeth Rosenkrands. 2. M. Søren Andersen, hendes Morbroder. 3. Hans Lassen Lime. 4. Dorthe Svane, Jens Laussøns Hustru. 5. Zidsel M. Povels, hendes Moster. Blev opnævnt efter hendes Moders Mormoder, Dorthe M. Hans Laussøns, fordum Biskops, Hustru. Hun levede ikkun et Aar og 20 Uger, thi Gud henkaldede hende den 2. Sept. 1609, om Formiddagen imellem 9 og 10 slet, af Børnekopper; hun blev begravet i Domkirken hos sin Broder Lars.

VIII. A. 1609, imellem Fredag og Lørdag den 22. og 23. Maj, om Natten $\frac{1}{4}$ før 2 slet, blev vor Datter Anne Ægidii Datter født, og blev døbt Søndagen derefter den 24. Maj udi Domkirken af M. Mads Pors. Hendes Faddere vare: 1. Søren Andersen. 2. Niels Hansen. 3. Anne M. Mads Porses. 4. Fru Mette Vogenfeld. 5. Anne Ebbe Jensens. Hun blev opnævnt efter Anne Jørgen Vejermesters og Anne M. Hans Tausens, fordum Biskops, Hustru her i Ribe.

IX. A. 1610, om Natten imellem Torsdagen og Fredagen, den 8. November, som Klokken slog 2, blev Iver Ægidiisøn født, og døbt her i Domkirken den 11. November af M. Mads Pors. Hans Faddere vare: M. Jørgen Hege-lund, Skolemester. Søren Fris, Slotsskriver. Johan Hen-ningsen, Vintapper. Maren M. Niels Gluds. Karen M. Mads Rode[s]. Han blev opnævnt efter min Morfader, Iver Stub, Raadmand i Ribe.

X. A. 1612, Onsdagen den 20. Maji, $\frac{1}{2}$ Kvarter efter 3 slet om Morgen, blev vor Datter, Dorthē Ægidii Datter, født. Hendes Faddere vare Fru Mette Vogenfeld, Jfr. Else Norby, Jfr. Eline Corvitz Datter, Slotsjomfru, M. Anders Vedel, min Svigerfader, og Hans Christensen Bil-lum. Hun blev opnævnt efter den første Dorthē, som døde.

XI. A. 1613, om Natten imellem Mandagen den 26. og Tirsdagen den 27. Julii, henved $\frac{3}{4}$ efter 1 slet, blev Zidsel Ægidii Datter født, og døbt Torsdagen derefter af M. Mads Pors. Hendes Faddere vare: 1. velbyrdige Fru Kiersten Styge. 2. Anne Olf Badskjærs. 3. Sara Hans Lassens. 4. Hr. Iver Holm. 5. Las Jensen Bomme. Hun blev opnævnt efter min Svigerfaders Moder.

XII. A. 1615, Kyndelmisse Dag, som var Torsdagen den 2. Febr., $\frac{1}{2}$ Kvarter før 3 slet Eftermiddag, blev Mette Ægidii Datter født, og døbt Søndagen den 5. Febr. i Dom-kirken af M. Mads Pors. Hendes Faddere vare: 1. hen-des Morbroder M. Hans Tausen. 2. Bagge Pedersen. 3. Christine Niels Grisbecks. 4. Gunner Mogens Graae's og 5. Maren Porsdatter. Hun blev opnævnt efter min Svigermoder, Mette M. Anders Vedels.

XIII. A. 1616, den 8. Febr., fødte min kjære Hustru et dødt Pigebarn, som havde været død hos hende paa 3die Uge. Dette skede nogle faa Dage, før end hendes sal. Fader døde, som da laa hartad maalløs og hensov derefter den 13. Febr. ved 8 slet. Dette navnløse Barn er begravet ved de andre i Domkirken.

XIV. A. 1617, den 5. Mart., 1 Kvarter efter 9 slet Formiddag, blev Vivike Ægidii Datter født, og døbt Søndagen derefter den 9. Mart. her i Domkirken af Sognepræsten M. Søren Andersen, hendes Morbroder. Faddere vare: Mette Kragdsdatter, Hans Hegelunds Hustru. Karen M. Ivers, Bispens Hustru. Anne M. Hans Olfsens, Læsemesterens, Hustru. M. Lauge Andersen, hendes Morbroder, og Baltzer Knudsen, Raadmand her udi Ribe. Hun blev opnævnt efter Vivike Gyldenstjerne, Niels Friis's Frue til Hesselager, vor Slotsfrues, Berthes, Moder. (A. 1648 kom jeg Vivike Ægidii D. i Ægteskab med M. Christen Rasmussen Brod, den Tid Rektor her i Ribe, og stod vort Bryllup den 9. Juni. Skreven af mig selv 1673, 15. April).

XV. A. 1620, Tirsdagen den 28. Febr., $\frac{1}{4}$ for 9 slet Formiddag, blev Karen Ægidii Datter født, og døbt her i Domkirken Torsdagen den 2. Mart. af Hr. Jacob Hansen Buck, Medtjener. Hendes Faddere vare: M. Søren Andersen, Sognepræst til Domkirken, hendes Morbroder. M. Christen Friis, Skolemester. Maren Olf Kalfsøns. Maren Hans Billums. Margrete Lydichs Datter. Hun blev opnævnt efter min Farmoder, Karen Ægidii's.

III.

Curriculum vitæ M. Andreæ Welleji, hinc 13 Febr.

Anni 1616 in coelestem patriam migrantis.

Denne salige Dannemand, hæderlig og højlerde M. Anders Sørensen Vedel, Senior her udi Riber Kapitel, er barnfødt udi Vedel den 9de November Anno 1542 af ærlige, gudfrygtige og velagtede Forældre. Hans Fader Søren Sørensen, Raadmand udi Vedel, hans Moder Citze Anders Datter, som var Datter af afgangne Anders Bertelsen, fordm Borgmester udi fornævnte Vedel; efter hvilken sin Morfader den salige Mand er opnævnt. Disse fornævnte

fromme og gudfrygtige Forældre have strax udi første Ungdom sat denne deres Søn til latinsk Skole udi Vedel, under hæderlig og vellærd Mand, Hr. Niels Bredal, fordum Skolemester der sammesteds. Og eftersom samme Hr. Niels Bredal var en fin, lærd og skikkelig Mand til Ungdommens Optugtelse, da haver han med Flid i al Troskab oplært denne sin unge Discipel med andre i Gudsfrygt og andre gode Lærdomme, saa at han i sin Alders 11te Aar kunde skrive ustraffeligen Latin og begyndte at gjøre latinske Vers. Der han nu var bleven oplært udi Vedel Skole, indtil han var fuldt 14 Aar gammel, og fornævnte hans Skolemester formærkede, at han havde et drabeligt godt Ingenium og Nemme til at begribe, hvad ham forelæstes, og at han kunde ikke meget forbedre sig der udi Skolen, da haver han tilraadt hans Forældre, at de skulde forskikke ham til Riber Skole, som da var i stor Flor og meget berømt for den drabelig lærde Mands M. Hans Thomesens Skyld, som den Tid var Skolemester her udi Ribe. Blev derfor udi sin Alders 15de Aar, ved St. Povlsdags Tide, hidført af sin kjære sal. Fader, og kom i Herberg hos sin Frænde, den fine, drabelige, lærde Mand Hr. Jens Pedersen Grundet, fordum Kannik og Sognepræst her til Domkirken, og frekventerede saa Skolen her udi 4 ganske Aar. Imidlertid haver han under fornævnte sin Skolemesters Haand, og af sin kjære Frændes Hr. Jens Grundets daglige Omgjængelse (*qui ipsum loco Filii habuit et dilexit*) gjort saadan mærkelig Progres, at det sig noksom lod tilsyne, at han vist skulde i Fremtiden blive en drabelig og mærkelig Mand. For sin Flittigheds, Lærdoms og Skikkeligheds Skyld blev han meget afholdt af M. Hans Tausen S. R. saa og af Prælater og Kanniker, som da her ved Kirken assisterede, og i Særdeleshed var han afholdt af M. Jens Cantseler, fordum Erkedegn, som læante ham af sine Bøger præcipue *Historiographos*, *Herodotum*, *Thucydidem*, *Plutarchum*, *Livium* et alios, hvilke han alle post *Homerum* igjennemlæste med stor Flid, og annoterede

det bedste af dem, saa at fornævnte Hr. Jens Cantseler engang haver sagt til Hr. Jens Grundet, at han forundrede sig over, at dette unge Menneske kunde lære at forstaa saadanne Skribenter, som fremlærde Mænd, og de som paa høje Skoler studeret have, aleneste have Forstand til at læse cum aliquo judicio. — Efterat fornævnte Hans Thomesen resignerede her Skolen Anno 1561 og rejste til Kjøbenhavn, da have nogle af hans Disciple fulgt ham, og iblandt andre afgangne M. Peter Hegelund og denne sal. Mand Anders Vedel, hvilke han for deres Lærdoms og Skikkeligheds Skyld elskede fremfor andre Disciple. Da han nu var kommen til Kjøbenhavns Skole, blev han inden kort Tid bekjendt med de fornemste Professorer, formedelst hvis Befordring og Angivelse han inden Aarsdag blev tilbetroet at være den vidt berømte Herres, ærlig og velbaarne Tyge Brahes Tugtemester, med hvilken han henrejste til Leipzig Anno 1562 og var der hans Informator et Studiorum Director in annum quartum.

Qalis Præceptor talis Discipulus,

Ex ungue Leonem.

Derefter drog han ind i Landet igjen med sin Discipel, og efterat han havde ført ham til sine Forældre igjen, og derfra bekommet sin gode Afsked, da rejste han til Wittenberg, og der udi sin Alders 24de Aar tog gradum Magisterii, inter 38 viros pietate et eruditone insignes, iblandt hvilke var sal. M. Laurits Aegidius, qvi locum primum habuit, og denne sal. Mand locum tertium, qui est locus eruditionis.

Næste Aar derefter, som var udi hans 25de Aar, rejste han hjem igjen og blev saa hos sine Forældre henved et Aars Tid, indtil han af Guds Eorsyn ved gode Venners Befordring blev kaldet til Hofprædikant ¹⁾ paa Kjøbenhavns Slot udi sin Alders 26de Aar, hvilket Embede han forestod med Flid og Troskab udi 11 Aar. — Imidlertid havde han

¹⁾ Skal være: Slotsprædikant.

stor Yndest og Gunst hos de bedste og fornemste, som da var til Hove, og i Synderlighed haver han altid med allerstørste Taknemmelighed bekjendt den store Befordring, som han havde af de gode Herrer, velbaarne Johannes Friis, fordm Cantsler, velbaarne Peder Oxe, fordm Hofmester, velbaarne Christoffer Valkendorf, den Tid Rentemester, velbaarne Bjørn Andersen, Slotsherre, hvilke alle gjærne havde ham i daglig Omgjængelse, og hyldede ¹⁾ og yndede ham baade for sin Lærdom Skyld og store Gaver, som han havde i Prædikestolen, tum etiam propter historiarum cognitionem egregiam. Og der Gud henkaldte fornævnte M. Hans Thomesen hans kjære Skolemester Anno 1573, som da var Provst og Sognepræst til Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn og derhos ogsaa Kannik her i Riber Domkirke, da er han for saadan sin Lærdoms og Skikkeligheds Skyld af Kong Frederik den 2den, højlovlig Ihukommelse, naadigst forlenet hans Kannikedom her udi Kapitlet, hvilket han haver nu nydt udi 43 Aar.

Udi sin Alders 34. Aar haver han efter Guds Forsyn og Venners Raad faaet i Sinde at forandre sig, og haver bedet om hæderlig og høj lærde Mands M. Hans Svanes, fordm Domdegn her udi Kapitlet, hans Datter Marine, hvilken blev ham samtykt, saa at deres Bryllup stod her udi Ribe næste Aar derefter, anno ætatis 35. Men denne hans første Hustru haver Gud henkaldt næste Aar, efter at de ere komne tilsammen udi Ægteskab, hvis Lig er ogsaa her nedsat udi Domkirken. Efter hendes dødelige Afgang haver han siddet Enkemand udi 3 Aar. Og der han fik i Sinde atter igjen at forandre sig, da haver han det begyndt af Guds Paakaldelse og med sin forrige Hustrues Moders, Søkendes og Venners Raad, Fuldbyrð og Samtykke, (vilde ikke, at man skulde sige om ham: naar Datteren er død, da er Svogerskabet glemt). Men ligesom han inderlig elskede samme sin forrige Hustru, saa holdt han ogsaa

¹⁾ Paludan har: fyldede.

efter hendes Død en god, tryk Svogerskab med hendes Moder og Søskende, saa længe han levede, hvilket var Gud behageligt og ham stor Ære, saa at andre deraf bør tage sig Exempel. Haver han derfor bedt om den ¹⁾ sal. Dannemand, hæderlig og højlærde Mand M. Hans Laugesens, fordum Superintendent her udi Riber Stift, hans eneste Datter, Mette Hans Datter, og haver bekommet hende til Ægte det næste Aar efter Branden, som var Anno 1581, som nu var paa det femte og tredivte Aar.

Deres Ægteskab har Gud velsignet med 9 dejlige Børn, 6 Sønner og 3 Døtre. De to Sønner døde i deres første Barndom, de 4 leve endnu, som ere: 1. M. Søren Andersen, nu værendes til London udi England. 2. M. Hans Andersen Tausanus, som nu er her tilstede. Viri juvenes, eruditi admodum et modesti. Men 3. Lauge Andersen, og 4. Hans Andersen Lagonius, som nu udi disse Dage ere komne til Wittenberg, ut gradum Magisterii voluntate et jussu beatæ memoriæ Patris ibi suscipiant. De tre Døtre leve endnu: 1. Marine, M. Aegidius Lauritsøns Hustru, Erkedegn her udi Riber Kapitel. 2. Anna, Bertel Strucks, Raadmands, Hustru her i Ribe. 3. Citze, M. Povl Mortensens, Superintendents, Hustru udi Skaane. Gud dennem alle naadelig spare og bevare, og trøste dennem med deres bedrøvede Moder i denne deres store Sorg for Christi Skyld! Amen.

Og eftersom denne salige Mand var selv en gudfrygtig og drabelig grundlærd Mand, saa haver han ogsaa haft allerstørste Omsorg for, at hans Børn ere blevne oplærte udi Gudsfrygt og christelig nyttelig Øvelse, og efterdi han formærkte, at der var saare godt Haab om hans Sønner, og at de toge ganske godt afsted, da haver han heller ikke sparet ved dem, hvad tilhørte, men haver af et godt faderligt Hjærte rundeligen meddelt dem, hvis de til deres Studering og Vandrings Behov havde fornøden. Sine

¹⁾ For «om den» har Paludan «til».

Døtre haver han ogsaa udgiven og forset hæderligen og vel, saa at baade de og hans Svogre det med al Taknemlighed bekjende. In tota vita sua fuit pius, gravis, constans et pertinax recti. Haandhævede Sandhed, turde vel staa paa Retten og sige nej for Uret. Neque solum fuit præclara eruditione præditus; id quod ex scriptis ab ipso editis apparet, sed etiam admodum prudens et consiliis dives. Item in distribuendis eleemosynis quam ille semper fuerit largus, testabuntur in extremo die pauperes, quos aluit, vestivit et fovit. Fattige, syge, ældgamle og senge-liggende Mennesker havde han altid stort Mod til at se til Gode, sendte dem baade Penge og tilmed varm Mad tit og mange Sinde. In summa: vere in illum quadrat illud: Vir bonus publicum bonum. Dog kunde han ikke være hver Mand til Maade, sed iudicium melius posteritas erit. Item: Virtutem in oculum odimus, sublata ex oculis quærimus invidi. Item: Tum demum nostra intellegimus bona, quando, quæ in potestate habuimus, amissimus. Naar saadanne graahærdede, forstandige og raadrige Mænd ere borte, da faar man først at vide, hvortil de have været tjenlige.

Anlangende hans Sygdom og Endeligt, da haver han nu udi nogle forgangne Aaringer af og til været flux syg, besynderlig udi sin Side og Ben, i hvilke hans Ben sad Aarsagen til hans Død, som nu klarligen kan kjendes. Men nu siden sidst forgangne St. Mortensdag haver hans Syge jo mere og mere forøget sig, saa at han siden den Tid altid haver holdt det ved Sengen. Nu forgangen Mandag var Maaned ¹⁾, om Aftenen, der han var opkommen at lade sin Seng rede, er han hasteligen falden udi en lang Besvimelse, saa at fire Folk havde nok at komme ham i Sengen igjen. Siden den Tid var han aldrig saa stærk, at han kunde være saa længe oppe, at hans Seng kunde

¹⁾ D. i. e. for en Maaned siden.

blive redt under ham, men laa ved¹⁾ den en ganske Maaned, indtil Gud naadeligen kaldte ham. Hvor gudfrygtig, taalmodig og vel han haver holdt sig i sin Helseng, vide de, som ham imidlertid besøgte, baade velbyrdige Adelspersoner, hæderlige lærde Mænd og andre fromme Dannemænd og Dannekvinder. Udi sin Velmagt, naar han skulde trøste andre paa deres Sotteseng eller udi andre Maader, da havde han nogle faa og smaa Sprog af Skriften, hvilke han nu i sin Helseng idelig brugte, og dermed trøstede baade sig selv og andre. Sagde, Bibelen var saa fuld af trøstelige Sprog [og] Forjættelser, at man maatte gaa vild der udi, derfor vilde han blive ved disse faa og smaa Trøsteord: Sic Deus dilexit mundum etc. Sangvis J. C. mundat nos ab omni peccato. Item: Scio, quod Redemptor meus vivat. Og i Synderlighed repeterede han ofte: In manus tuas Domine commendo Spiritum meum. Item Apoc. [22, 20]: Etiam veni Domine Jesu! Quæ verba ita reddiderat:

Kom Herre! kom snart,
kom mild og blid,
og gjør os salig til evig Tid²⁾.

Eftersom hans Sygdom formeredes jo mere og mere Dag efter Dag, da raabte han ikke aleneste selv ideligen til Gud om Forløsning, men ogsaa bad sin kjære Hustru, Børn, Svogre og Venner, at de skulde bede Gud med ham om en naadig Hjemfart. Paa Kyndelmisse Aften sagde han til sin Datter Marine: Gud være lovet, nu er Kyndelmisse forhaanden, nu kommer Gud snart og forløser mig og lader sin Tjener fare udi Fred med den gamle Simeon. Hvilket ogsaa skete efter hans inderlige Attraa og Begjæring; thi nu imellem Søndag og Mandag om Natten ved

¹⁾ Paludan tilføjer: i.

²⁾ Med disse Ord slutter det smukke gamle Rim, som er optaget i Tillæget til Kirkesalmebogen, Nr. 764. Skulde And. Vedel mulig være Forfatter deraf?

tolv slet, da kom det rette, visse Bud, saa at det syntes, han blev rørt paa den venstre Side. Thi den Arm kunde han fra den Tid aldeles intet røre, sine Øjne lukte han da selv tilsammen, som han siden den Tid aldrig mere oplukte, men laa saa stille hen, taledes intet uden det, man ham tilspurgte, da gav han Svar derpaa. Paa Tirsdag Morgen den 13de Februarii blev hans Mæle slet borte, og begyndte da at arbejde til Forløsning, hvilken Gud efter hans Begjæring ham naadelig meddelte imellem 8 og 9 om Morgenens, saa han hensov sagtelig i Herren udi sin Alders 74de Aar. Forventer med alle tro Kristne en glædelig Opstandelse paa den yderste Dag.

Dette er saa kortelig sagt om hans Levned og Endeligheds Historie, hvilken han dog ikke begjærede at ske saa vidtløftigt; thi der han blev adspurgt i sin Sygdom, om han intet havde optegnet om sit Liv og Levned, sagde han vel ja, at der fandtes vel noget optegnet derom, men at det var nok, at man prædikede om ham, at han var et Guds Barn, troede og at være en Arving til det evige Liv. Hvilket unde ham Gud og os alle for Jesu Christi Skyld. Amen!

Desideratissimo suo Socero et Collegæ incomparabili, optime de se merito, posuit Aegidius Laurentius Archidiaconus Ripensis, 15 Febr. Anno 1616.

IV.

M. Ægidii Lauritsens Optegnelse om M. Andreæ Velleii regii Conc. aul. et Historiogr., Canonici, Senioris, Decani & Præpositi Ripensis, hans Hustrues og Børns Fødsel og anden Lejlighed.

A. 1542 blev M. Anders Vedel født i Vedel By. Hans Fader var Søren Sørensen, Raadmand, og hans Moder Zidsel Andersdatter, fordum Borgmesters Datter i Vedel.

A. 1562, den næste Søndag efter Kyndelmisse, den 5. Febr., blev Mette sal. M. Anders Vedels født her udi Ribe i Læsemesterens Gaard i Skolegade. Hendes Fader var M. Hans Lausøn, den Tid Læsemester, men siden Biskop her udi Riber Stift; hendes Moder Dorethe, M. Hans Tausens, fordum Biskop her i Ribe, Datter. A. 1561, 11. Nov. ved 4 slet om Morgen døde M. Hans Tausen, Biskop i Ribe.

A. 1581 stod M. Anders Vedels og Mette Lausøns (I) Bryllup her paa Riber Raadhus, og til samme var den ypperlige og vidtherømte Astronomus, velbyrdige Tyge Brahe, som havde været M. Anders Vedels Discipel.

Deres Børn.

I. A. 1582, 22. Jun., som var Torsdagen for S. Hans Dag, om Morgen imellem 5 og 6, blev min Moder Maren Andersdatter født i Ribe. Hendes Faddere vare: 1. hendes Morfader M. Hans Laussøn. 2. M. Hans Svaning, Domdegn her udi Riber Domkirke. 3. Niels Bang¹⁾ i Bogense. 4. velbyrdig Frue Abild Her Niels Langes til Kiergaard. 5. Fru Magdalene Moritz Podebuskes her paa Korsbrødregaard. 6. Mariche Lange af Flensborg.

II. A. 1583, den 23. Julii om Tirsdag udi Fuldmaaned ved 6 slet Formiddag, blev Lauge Andersen født. Hans Faddere vare: 1. Moritz Podebusk. 2. Albert Friis, Lensmand. 3. M. Christoffer Knoph, Kong. Maj. tyske Prædikanter. 4. M. Lars Pedersen, de unge Frøkeners Tugtemester. 5. Marine Lauritsdatter, Borgmester Peder Hegelunds Hustru. 6. Maren M. Hans Svanes. Men dette Barn blev ikkun 16 Uger.

III. A. 1585, Torsdagen den 18. Maji om Aften ved 10 slet, blev Anne Andersdatter født. Hendes Faddere

¹⁾ Om denne se Kinch, Ribe By eft. Ref., S. 158. 174. I dette Værk vil man i det hele kunne finde Oplysninger om de allerfleste af de Personer, der nævnes som Faddere som Faddere baade til Vedels og til Æg. Lavritsens Børn.

vare: 1. Christen Lange til Braming. 2. Lauritz Tøgersen, Borgmester. 3. Christen Laussøn. 4. Jomfru Zidsel Podebusk. 5. Karen M. Jørgens¹⁾ i Odense. 6. Dorthe M. Hans Lausøns, hendes Mormoder. 7. Dorthe Svane Jens Lausøns Hustrue.

IV. A. 1586, Løverdagen den 6. Augusti, om Aften imellem 6 og 7 slet, blev Zidsel Andersdatter født. Hendes Faddere vare: 1. Doctor Anders Christensen. 2. Søren Sørensen, hendes Farfader. 3. Maren M. Jens Cantzellers. 4. Susanna Iver Vandels, og 5. Kiersten Anders Sørensen[s].

V. A. 1587, den 11. Julii om Tirsdag ved 4 slet i Dagning, blev Søren Andersen født. Hans Faddere vare: 1. M. Jacob Madsen. 2. Doctor Hans Lausøn [Amerinus]. 3. M. Mads Pors. 4. Dorthe Peder Baggesens. 5. Maren Baggesdatter.

VI. A. 1588, 2. Jun. ved 6 slet om Morgen, blev Hans Andersen født. Hans Faddere vare: 1. Anders Sørensen. 2. Ingeborg Lars Tøge[r]sens. 3. Jens Lausøn. 4. Jens Olfen. 5. Fru Ingeborg Gyldenstierne. 6. Karen M. Jacobs. Dette Barn døde paa S. Voldborgdag næsteften.

VII. A. 1590, den 7. Jan. om Morgen imellem 3 og 4, blev Hans Andersen født, siden kaldet Tausanus. Hans Faddere vare: 1. Christoffer Friis. 2. M. Lauritz Ægidii-sen. 3. Hans Riber, Borgmester i Horsens. 4. Margrete M. Peder Hegelunds. 5. Anne Peder Baggesens Datter.

VIII. A. 1592 blev Lauge Andersen født S. Thomas Aften den 20. Dec. imellem 3 og 4 Eftermiddag. Hans Faddere vare: 1. M. Peder Hegelund. 2. Peder Christensen. 3. Lydich Andersen. 4. Jomfrue Anna Friis. 5. Lene Jacobsdatter.

¹⁾ Hun var en Datter af Biskop Hans Tavsens og Enke efter M. Jørgen Rasmussen Ydsted, Sognepræst for S. Albani Menighed i Odense.

IX. A. 1595, Torsdagen den 2. Oct. blev Hans Andersen født. Hans Faddere vare: 1. Albert Friis, Lensmand. 2. M. Jacob Svane. 3. M. Ægidius Laussen [o: Lauritsen]. 4. Anders Olufsen i Flensborg. 5. Lene Findsdatter. 6. Elsebe Andersdatter.

A. 1594, 16. Aug. ved 3 slet Eftermiddag døde M. Hans Laussøn Superintendens.

A. 1601, 15. April. imellem 6 og 7 Formiddag, døde af Sprinkler Dorthe M. Hans Laussøns.

A. 1604, 26. Aug., stod Berthel Struckes og Anne Andersdatters Bryllup her paa Riber Raadhus.

A. 1605, 13. Oct., stod M. Povel Mortensens og Zid-sel Andersdatters Bryllup.

A. 1616, Søndagen den 6. Oct., blev M. Søren Andersen ordinerit til Sognepræst i Riber Domkirke ¹⁾).

A. 1617, Søndagen den 24. Aug., blev M. Lauge Andersen ordinerit til Visby Kald ved Trøjborg.

A. 1618, 26. Julii, stod M. Lauge Andersens Bryllup i Tønder med Elisabeth, Provstens Hr. M. Johannis Mauritii Datter sammesteds.

A. 1618, 23. Aug., stod M. Søren Andersens og Sussannæ Pedersdatters Bryllup her paa Riber Raadhus.

¹⁾ Se dennes Brev af 28. Aug. 1616, hvori ogsaa M. Ægidius Lavritsen omtales (Ny kirkehist. Saml. VI, 393—97).